VII. Dvarvietės ir kaimavietės
Manor and Village Sites

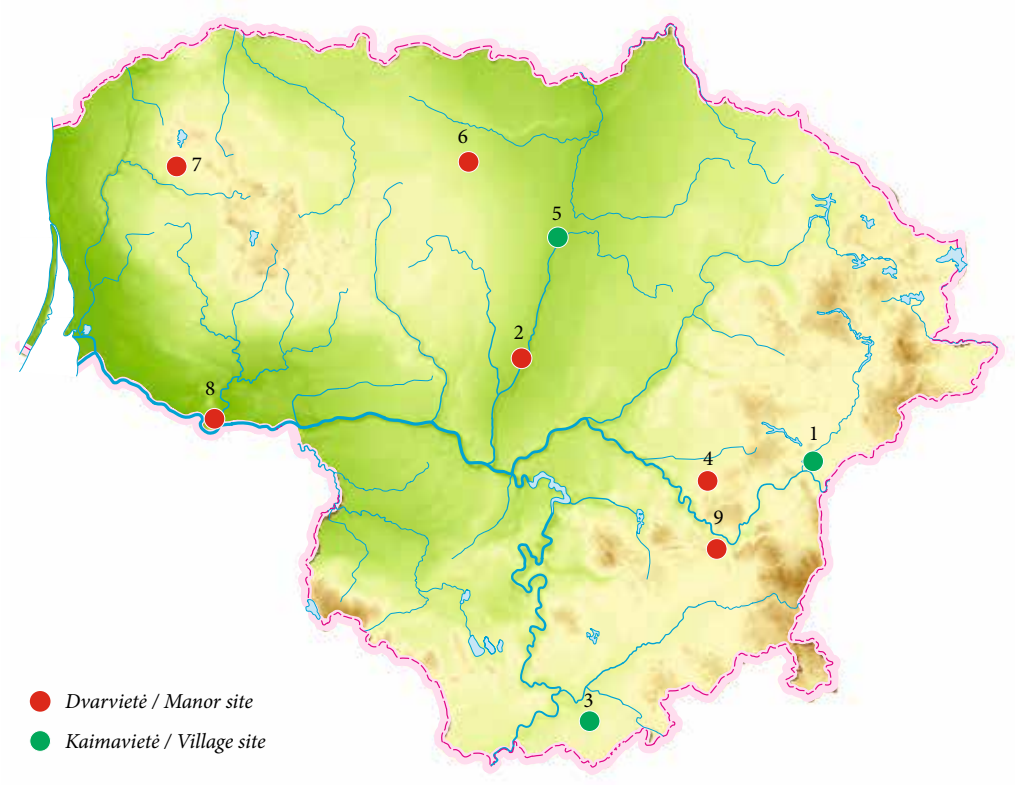

1. *Ažutakis (žr. I)*
2. *Kėdainiai (žr. XV)*
3. *Marcinkonys (žr. II)*
4. *Maišiagala*
5. *Linginė*
6. *Pakruojis*
7. *Plungė (žr. XV)*
8. *Šereitlaukis (žr. XV)*
9. *Trakų Vokė (žr. XV)*

Karolis Duderis

Biržų pirmoji dvarvietė

2019 m. Biržuose, sklype Rotušės g. 2A ištirtas 5x3 m dydžio plotas bei vykdyti žvalgymai apie 29 m^2 plote.

Nagrinėjamoje teritorijoje archeologiniai tyrimai pirmą kartą vykdyti 1930 m., kai kasant griovį prie dar Tiškevičių statytos ligoninės buvo rastas sluoksnis su XVI a. kokliais. Tuometiniams archeologiniams tyrimams vadovavo šios ligoninės gydytojas dr. J. Mikelėnas. Buvo ištirtas 40 m^2 plotas. „80 cm gylyje buvo atkastas 10 cm storio pelenų ir šukių sluoksnis su moliu ir žvyru. Daug degintų šukių ir koklių. Į viršų gulinčioji koklių pusė nuo buvusio gaisro karščio išsiliejusi. Ant koklių įvairūs pagražinimai, ornamentai, dviejų rūšių dailūs herbai. Vienas – aras apjuostas žalčių, antras – aras gulsčias, panašus į Prūsų arą. Ant vienų koklių gėlės, vynuogės, ant kitų – moteriškas paveikslas ir raidės HERCYC HAYE. Toliau į rytus kasant rastas klodas plūkto žalio molio. Prie jo kraštų keletas akmenų.“ Po tyrimų padarytos išvados, kad „<...> visos šukės su herbais ir ornamentais, pridengtos anglimis ir pelenais, vietomis nuo karščio susilieję, yra buvę didelio namo, sudegusio prieš pilies statybą“ (Songailaitė R., Biržų miesto istorinė raida, *Biržų istorijos apybraižos*, V., 2006, p. 20–21).

2005 m. BKMS vykdė žvalgomuosius tyrimus senosios dvarvietės vietai lokalizuoti. Iškasus 4 šurfus (bendras 17,5 m^2 plotas), dvarvietės sluoksnis rastas šurfuose 2 ir 4 (*ATL 2005 metais*, 2006, p. 237–238). 2017 m. Rotušės g. 2A 4 šurfuose (17 m^2 bendro ploto) 20 cm storio senosios Biržų dvarvietės kultūrinis sluoksnis su XVI a. I pusės koklių fragmentais atidengtas 1–1,1 m gylyje (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 237–239).

2019 m. perkasos 1 vietoje, 60–65 cm gylyje, po XX–XIX a. II pusės žemių sluoksniais atidengtas apie 60–75 cm storio supiltinio gelsvos spalvos smėlio sluoksnis, priskirtinas XVI a. pabaigai – laikotarpiui, kai buvo kasami Biržų pilies gynybiniai grioviai, o iškastas gruntas paskleistas griovių išorinėje pusėje. 1,2–1,4 m gylyje fiksuotas tamsiai pilkos spalvos žemės sluoksnis, pagal aptiktus neglazūruotų koklių fragmentus, ornamentuotus reljefiniu architektūriniu ir stilizuotu augaliniu ornamentais (1 pav.), datuojamas XVI a. I puse. Tai buvusios pirmosios Biržų dvarvietės kultūrinio sluoksnio horizontas, kurio storis siekė 15–30 cm. Vienoje vietoje tamsiai pilkos spalvos žemės sluoksnis tęsėsi iki 1,85 m gylio ir tarsi sudarė griovelį, orientuotą R–V kryptimis. Šio griovelio plotis Š–P kryptimis siekė apie 1,1 m, o ilgis R–V kryptimis buvo apie 2 m. Griovelis buvo nuolaidėjančiais kraštais, ties dugnu užapvalintas (2 pav.).

1,4 m gylyje (H_{abs} 56,40 m) atsidengė akmenų eilė, orientuota Š–P kryptimis. XVI a. I puse datuojami akmenys priskirtini veikiausiai vieno iš dvaro pastatų fragmentui. Pamato dalies ilgis Š–P kryptimis siekė apie 3,2 m, plotis – apie 25 cm. Pamatas krautas iš vienos eilės apie

1 pav. Kultūriniame sluoksnyje rasti koklių fragmentai. K. Duderio nuotr.

Fig. 1. Stove tile fragments discovered in the cultural layer

2 pav. Perkasos 1 fiksacija 1,4–1,9 m gylyje. K. Duderio nuotr.

Fig. 2. The record of trench 1 made at a depth of 1.4–1.9 m

30x25 cm dydžio akmenų. Į R nuo akmenų eilės fiksuotas kietas rudas molis – buvusi pastato vidinė dalis, kurios grindys buvo suformuotos iš plūkto molio.

First Biržai manor site

In 2019, 15 m^2 were excavated and roughly 29 m^2 surveyed on the grounds of the first Biržai manor site (Rotušės St. 2A). During the investigation, a layer of dark grey soil, which dates to the first half of the 16th century on the basis of the discovered unglazed stove tile fragments decorated with relief architectural and stylised floral designs (Fig. 2), was recorded at a depth of 1.2–1.4 m. A roughly 3.2 m x 25 cm fragment of a building's stone foundation, which was attributed to one of the manor buildings from the first half of the 16th century, was also unearthed (Fig. 1).

Mindaugas Grikpėdis

Maišiagalos dvarvietė

2019 m. atlikti žvalgomieji tyrimai Maišiagalos dvaro sodyboje (Vilniaus r., Maišiagalos sen.). Pakalnės ir Algirdo g. projektuojamos naujos vandentiekio trasos vietoje iki įžemio ištirti 8 šurfai, iš viso 10 m² plotas. Šurfai tirti Pakalnės gatvės važiuojamojoje dalyje, Pakalnės ir Algirdo gatvių sankirtoje esančioje asfaltuotoje aikštelėje bei pievoje į P nuo aikštelės. Iki šiol tyrinėjant Maišiagalos dvaro sodybos ŠV dalį buvo aptikti tik XIX–XX a. datuojami sluoksniai (*ATL 2010 metais*, 2011, p. 259; *ATL 2014 metais*, 2015, p. 620). Tačiau plačiai tyrinėtame už dvaro sodybos Š ribos esančiame sklype Algirdo g. 4 rastas XVI a. pabaigos – XVII a. kultūrinis sluoksnis (*ATL 2008 metais*, 2009, p. 361; *ATL 2009 metais*, 2010, p. 355; *ATL 2010 metais*, 2011, p. 259).

Šurfas 5 tirtas priešais Pakalnės g. 1 ir 3 numeriais pažymėtus namus. Paviršiuje iki 50 cm gylio fiksuoti piltiniai žvyro ir smėlio horizontai su pavieniais XVII–XX a. radiniais.